

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2010. aastal

Raamatukogu on Tehnikaülikooli teadus- ja arendusasutus, mille põhiülesandeks on ülikooli õppe-, teadus- ja arendustegevuse informatsiooniga varustamine. Vastavalt EV Valitsuse korraldusele täidab raamatukogu üldkasutatava teadusraamatukogu ülesandeid, milleks eraldatakse riigipoolset finantseerimist. 2010. aastal eraldas Haridus- ja Teadusministeerium raamatukogule teadusinformatsiooni hankimiseks 8,5 mln krooni (2009. aastal – 6,0 mln krooni) ja jooksvateks kuludeks (avaliku teenuse osutamiseks) 6,5 mln krooni (2009. aastal - 6,0 mln krooni).

Seoses raamatukogu uue hoone kasutuselevõttuga kasvas 2010. aastal märgatavalt ülikooliväliste lugejate arv. Kui 2009. aastal oli TTÜ-väliste lugejate arv 6 601 (30%), siis 2010. aastal - 9 654 (37%). Raamatukogus moodustati kolm uut kollektiooni: professor Paul Kogermani kogu, kaardikogu ja pisitrükiste kogu.

Alates 1. maist 2010 moodustati raamatukogu koosseisus iseseisva struktuuriüksusena TTÜ Muuseum, mille ülesanneteks on TTÜ materiaalse kultuuripärandi säilitamine, näituste korraldamine, virtuaalsete keskkondade loomine, Eesti tehnikaajaloo seotud kultuuripärandi uurimine ja tehnikahariduspropaganda läbiviimine noorte hulgas.

TTÜ Kirjastuses, mis kuulub raamatukogu koosseisu alates 2009. aastast, seadistati operatiivse digitrükiteenuse (Print-On-Demand) osutamiseks värviline ja must-valge tootmisliin.

Raamatukogu arvudes 2008-2010

	2008	2009	2010
Saadud paber kandjal raamatuid	11 798	24 642*	13 953**
sealhulgas: ostud	6 586	4 639	2 936
annetused	1 418	1 149	1 547
sundeksemplarid	3 359	3 935	3 882
Ligipääs e-raamatutele (nimetusi)	28 000	40 000	60 000
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	560	570	460
Ligipääs e-ajakirjadele (nimetusi)	37 000	41 000	65 000
Lugejaid	19 315	22 531	25 851
sealhulgas lugejaid väljastpoolt TTÜ-d	6 122	6 601	9 654
Külastusi	246 529	220 823	281 371
Laenutusi	1 451 048	1 117 319	1 374 992
sealhulgas: kojulaenutusi	112 159	121 193	200 620
laenutusi avariitulitelt	1 257 503	963 885	1 172 618
Teavikute ostusummad (mln kr)	14,2	10,8	12,1
Teavikute ostu summa ühe üliõpilase kohta (kr)	1 090	800	860
Raamatukogu personal	73,5	74,5	74,0
Personal koos kirjastuse ja muuseumiga		81,25	83,75

* Sealhulgas International University Audentes raamatukogust 14 543 eksemplari.

** Sealhulgas International University Audentes raamatukogust 5 054 eksemplari.

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (12,1 mln krooni) rahastati „E-teadusinfo“ programmi raames ELNET Konsortsiumi kaudu teadusraamatukogude e-ressursside ühishanget kokku 31,5 mln krooni ulatuses, millest osa kulus 2009. aasta arvete tagantjärele tasumiseks. Tänu „E-teadusinfo“ programmi käivitumisele õnnestus säilitada tähtsamate e-ressursside ühistellimuste järjepidevus.

Raamatukogu eelarvest kulutati perioodika hankimisele 70%. Sellest 2% kulutati Eestis ilmuvale ja 24% välisperioodikale ning 74% perioodika andmebaasidele. 2010. aastal saabus jooksvalt 460 nimetust paberandjal ajakirju, millest 84 olid Eestis ilmuvad ja 376 välismaised (sealhulgas 78 venekeelset). Kokku oli raamatukogu poolt loodud ligipääs umbes 65 tuhande e-ajakirja täistekstidele, millest hinnanguliselt üks kolmandik ei vasta Tehnikaülikooli profiilile, kuid on kättesaadav tarnijate paketi- ja müügipoliitika tõttu. Võrreldes eelmise aastaga suurenes ülikooli arvutivõrgu kaudu kättesaadavate ajakirjade arv 24 tuhande võrra. E-ajakirjade otsinguks ja haldamiseks kasutati raamatukogu poolt kohandatud EBSCO A-to-Z teenust. Uute andmebaasidena lisandusid 2010. aastal Westlaw International ja viiteandmebaas Scopus. Koostöös riigihangete osakonnaga korraldati andmebaaside ostmiseks neli riigihanget.

Raamatute ostmiseks kulutati 28% eelarve vahenditest, sealhulgas 10% eesti ja 27% välismaa raamatutele ning 63% raamatute andmebaasidele. Õpikute kogusse osteti raamatuid 265 tuhande krooni eest (2009. aastal – 136 tuhande eest). Eelarvekärbete tõttu on paberandjal raamatute ostmine viimasel kahel aastal oluliselt vähenenud (2008 – 6 586 eksemplari, 2009 – 4 639, 2010 – 2 936). Saabunud sundeksemplaridest võeti kogusse arvele 3 882 eksemplari. Annetusena saadi 1 547 trükist. Seoses International University Audentes raamatukogu fondide liitmisega lisandus 5 054 trükist. Raamatukogul oli 113 vahetuspartnerit 22 riigis. Välisvahetuse teel saadi 338 raamatut ja jätkväljaannet ning 103 nimetust ajakirju. Euroopa Dokumendikeskuse kogusse lisandus 433 uut dokumenti. TTÜ rektori (1936-1939) professor Paul Kogermani perekond annetas raamatukogule tema 266 raamatut ja ajakirjaköidet, millest moodustati memoriaalkogu. Vaadati läbi Geoloogia Instituudi poolt üle antud raamatud ja ajakirjad. Arvele võtmiseks valiti välja 1 500 raamatut, millest suurem osa suunati hoidlakogusse. Loodi kaardikogu, mis sisaldab ligi 900 kartograafiatrikist ja alustati pisitrukiste temaatiliste mappide koostamist. Vahetati välja kolimisjärgsed ajutised avakogu sildid. Uued valdkonnaviidad ja liigiloendid riulite otstel on ingliskeelsele paralleeltekstiga.

Ülikooli arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks 10 e-raamatute andmebaasi, mis kokku sisaldasid ligi 60 tuhat monograafiat, õpikut, käsiraamatut ja teatmeteost. Võrreldes eelmise aastaga kasvas e-raamatute nimetuste arv 20 tuhande võrra. Ehitusteavet on nüüd võimalik otsida ETF kartoteegi veebiversioonist selleks reserveeritud arvuti kaudu. Avatud ligipääsuga TTÜ digikogu sisaldas 528 dokumenti, sealhulgas kõik alates 2005. aastast TTÜs kaitstud doktoritööd.

Arvele võeti 13 953 raamatut keskmise eksemplaarsusega 1,3. Õpiku keskmine eksemplaarsus oli 9,6 (2009. aastal – 11,6). Ajalehti saadi 20 nimetust, sealhulgas 13 eesti- ja 7 võõrkeelset. Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liias eksemplaarsuses kirjandusest. Eesti Hoiuraamatukogule anti üle 156 nimetust (1 663 aastakomplekti)

infoperioodikat. Kokku kustutati 28 448 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kasutuskogudes 716 299 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Lugejate arv kasvas taas enam kui kolme tuhande võrra (2010 – 25 851, 2009 – 22 531, 2008 – 19 315). Juurdekasv tuli peamiselt ülikooliväliste lugejate arvelt, mis suurendas märgatavalt nende osakaalu lugejaskonna koosseisus. TTÜ üliõpilased (sh doktorandid) moodustasid lugejaskonnast 58,0%, TTÜ õppejõud ja teadurid – 2,5%, TTÜ teenistujad – 2,2%, ülikoolivälised lugejad – 37,3%. 25 851 lugejat külastas raamatukogu kokku 281 371 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu tuhatkond lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 11 korda. Kokku laenutati 1,375 miljonit teavikut, mis on 258 tuhande võrra rohkem kui eelmisel aastal. Kojulaenutuste arv oli 200 620 (2009. aastal - 121 193). Kokkuleppel Üliõpilasesindusega oli raamatukogu eksamiteks valmistumise perioodil avatud kaks tundi kauem.

Ligikaudu 15 protsenti kojulaenutustest ja tagastustest vormistati iseteenindusega automaatide kaudu. Septembris paigaldati pääslasse lugejate jaoks eraldi kuvar, mis külastust registreerides näitab kas kõik on korras, kaart aegunud või võlgnevus tasumata. Probleeme on endiselt laenutustähtaegade eirajatega. 10.-15. maini oli viivisevaba periood – tagastati 1 723 raamatut. Raamatukogu laenutusüsteem saadab lugejatele e-posti teel pidevalt eelteateid ja meeldetuletusi, kuid sellele vaatamata oli aasta lõpul 1 878 võlglast, kelle käes oli 5 290 teavikut.

Raamatukogu poolt oli 2010. aastal hangitud ligipääs enam kui 80 litsenseeritud andmebaasile, milles tehti 465 654 otsingut ja laaditi alla 503 907 sisuüksust. E-raamatute andmebaasides tehti 20 150 otsingut ja laaditi alla 60 416 sisuüksust. Digikogu külastati kokku 14 632 korral, vaadati 53 143 lehekülge. EBSCO A-to-Z portaali kaudu tehti 22 452 otsingut ja ligi 10 000 edasipöördumist. Raamatukogu veebiserveris tehti üle 11 miljoni päringu. Ülikooli VPN portaali kaudu saab e-ressursse kasutada 24 tundi päevas. Ülikoolivälised lugejad saavad andmebaase kasutada ainult raamatukogus. Lisaks ostetud andmebaasidele tehti ülikooli arvutivõrgus lühiajaliselt kättesaadavaks kümme sidusandmebaaside tutvumispaketti. Infoosakonna ainespetsialistid nõustasid lugejaid e-ressurssidele viitamisel, andmebaaside, e-kataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel. Ülikooli allüksustele koostati raamatute, ajakirjade ja e-ressursside teemanimestikke ning tutvustati raamatukogu teenusi. Tellimiseesmärgil kirjandusega tutvumiseks korraldati vahendusfirmade raamatunäitusi.

Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teel saadi 277 trükist või koopiat (Eestist - 69, välismaalt – 208). Tellimuste täitmise protsent oli 97,2. RVL teenuse aktiivsemad kasutajad olid Tehnomeedikum (22 tellimust), keemiatehnika instituut (20 tellimust) ja materjaliteaduse instituut (20 tellimust). RVL teel saadeti välja 216 trükist või koopiat. Tellimuste täitmise protsent oli 94,2. Kokku tellis TTÜRist kirjandust 54 raamatukogu ja 2 firmat. Lisaks saadi 175 ja saadeti 57 dokumenti elektroonilise dokumendivahetuse teel PDF-failidena.

Elektronkataloogi ESTER sisestati 14 707 bibliograafiakirjet ja 23 049 eksemplarikirjet ning tehti parandusi ligi 20 000 bibliograafiakirjes ja 60 000 eksemplarikirjes. Jätkus

võrkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Aasta lõpuks sisaldas ESTER 201 763 TTÜR bibliograafiakirjet ja 441 225 eksemplarikirjet (61,2% teavikutest).

Infoosakond vastas 5 445 päringule, neist 958 elektroonilise infoteeninduse ja 57 LIB chati kaudu. Ainespetsialistid vastasid 94 päringule ning nõustasid õppejõude ja teadureid 59 korral. Bibliograafiaosakond vastas 44 päringule õppejõudude eluloofaktide, TTÜ publikatsioonide ja ülikooli ajaloo kohta. Struktuuriüksuste tellimisel koostati publikatsioonide nimestikke ja tehti väljatrukke bibliograafiaosakonnas koostatavatest andmebaasidest. Kasutajakoolituse raames koolitati kokku 2 019 üliõpilast ja 259 õppejõudu. Neile peeti 252 loengutundi, 385 harjutustundi, 50 tundi konsultatsioone/nõustamisi. 160 tundi oli iseseisvat tööd veebipõhises keskkonnas. Kokku kulus koolitusele 847 tundi. Uudse õppevahendina võeti loengutes kasutusele õppevideod laenu- ja tagastusautomaatide kasutamise kohta ning interaktiivne õpiobjekt e-kataloogi ESTER kasutamise kohta. Koostati seitsmeosaline temaatiline voldikute sari *Kuidas leida kirjandust?*

Korraldati 39 teema-, isiku- ja tähtpäevanäitust ning 40 uudiskirjanduse näitust. Jätkati TTÜ õppejõudude ja teadurite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Töömahukaks projektiks kujunes Heinrich Laulu 100. sünniaastapäeva tähistamine, mida toetas Eesti Kultuurkapital. Koostöös ehitusteaduskonna ja arhitektuuriajaloolaste Carl Dag Lige ja Maris Suitsuga koostati ulatuslik näitus, korraldati seminar ja anti välja raamat "Heinrich Laul 100". Näituse koostamise ajal leiti Kopli 101 hoone põõningult H. Laulu inseneritöö – laulukaare katsetusmudel, mis pandi samuti näitusele välja. Mudeli puhastamisel ja restaureerimisel olid abiks Eesti Kunstiakadeemia tudengid.

Loodi raamatukogu uus kodulehekül, mis on ülikooli uue veebilehe alamosa. Veebilehel on loodud sihtgrupipõhine navigeerimissüsteem, mis suurendab info kiiremat kättesaadavust. Aasta lõpuks oli enamus teavet uude veebi üle kantud. Kodulehele tekitati ka raamatukogu uudistevoog RSS. Külastajad, kes on endale RSS-voogu tellinud, saavad pidevalt värskaid uudiseid raamatukogu kohta. Alates maikuust saavad raamatukogu kasutajad oma arvamusi ja ettepanekuid edastada sotsiaalmeedia võrgustikus Facebook. Inglisekeelseid lühisõnumeid raamatukogu kohta avaldatakse Twitteris. Loodi ka ainespetsialistide blogi, kust saab teada nii ainespetsialistide tegemistest kui kogu raamatukogu üritustest ja uudistest.

Raamatukogu tutvustati ülikooli Avatud uste päevadel märtsis ja oktoobris milleks valmistati spetsiaalne slaidiprogramm, plakat ja flaiier. Raamatukogu uue hoonega käis aasta jooksul tutvumas üle 100 ekskursiooni, kokku umbes 2 300 inimest.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 43 artiklit ajakirjades ja kogumikes (neist 5 eelretsenseeritavates) ning 5 ajaleheartiklit. Koostati või toimetati 4 monograafiat ja 2 käsikirja. Raamatukogu ning andmebaaside tutvustamiseks koostati e-publikatsioone, voldikuid, videoklippe, lehtmaterjale ja pressiteateid. Raamatukogu töötajad osalesid 20 konverentsil või seminaril, kus peeti 19 ettekannet. Koostöös rahvusvaheliste suhete osakonnaga korraldati BALTECH võrgustiku raames seminar "E-resources and e-services in practice", kus osalesid kolleegid Stokholmi, Linköpingi, Lundi, Helsingi,

Riia, Kaunase ja Vilniuse tehnikaülikoolidest. Mais korraldati ülikooliraamatukogude ainespetsialistide suvekool teemal “Ainespetsialistilt noorteadlasele”, kus peaettekande tegi teadusprorektor prof. Rein Vaikmäe. Doktorandid esinesid teemal “Mis laadi infoteenuseid ja tuge ootab raamatukogult noorteadlane”.

Raamatukogus oli üks vanemteaduri ja üks teaduri ametikoht. Ühel töötajal on doktorikraad, viis on doktoriõppes. Teadus- ja arendustegevusega oli hõivatud kokku 26 töötajat bibliograafiaosakonnast, IT-talitusest, infoosakonnast, teenindusosakonnast, juhtkonnast ja komplekteerimisosakonnast. Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat teadustöö teemat. Tegeletakse peamiselt rakendus- ja arendusuuringutega, mille tulemusi saab kasutada raamatukogu tegevuse optimeerimiseks ning Tehnikaülikooli bibliograafia ja Eesti tehnikaartiklite retrospektiivse bibliograafia koostamisega. Eraldi oluline teadustöö suund on TTÜ ajaloo ning Eesti tehnilise mõtte ja tehnikahariduse ajaloo uurimine. 2010. aastal oli palju arendustöid otseselt seotud uue hoone kasutuselevõtuga (avakogude paigutusskeem, infokioski tarkvara, serveripargi seadistamine).

TTÜ publikatsioonide andmebaasi sisestati 3 076 kirjet. Alustati Eesti tehnikaartiklite retrospektiivbibliograafia viimase köite (1940-44) trükiks ettevalmistamist. TTÜ teadlaste ja õppejõudude isikuloolises faktiandmebaasis avati 35 uut kirjet ja täiendati olemasolevaid. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati artiklite ühisandmebaasi ISE (Index Scriptorum Estoniae) 1 120 kirjet. TTÜR vastutab ISE tehnika valdkonna haldamise eest. Raamatukogu on TTÜ publikatsioonide lõppkinnitaja ETISes, kus kinnitati 2 911 publikatsioonikirjet. Tuli ka parandada olemasolevaid kirjeid ning konsulteerida õppejõude ja teadureid publikatsioonide klassifikaatori kasutamise osas. Valmis veebipõhine bibliograafiliste andmebaaside tarkvara, mis võeti kasutusele sügisel. Vanast keskkonnast andmete üleviimiseks töötati välja lahendused erinevate andmestruktuuride ja kooditabelite konverteerimiseks.

*

Raamatukogu uus hoone on leidnud positiivset vastukaja nii lugejate poolt kui ka laiemas plaanis. Lugejate seas on eriti hinnatud mugav töökeskkond, avakogud, rühmatööruumid ja individuaalkabiinid. Jaanuaris toimus raamatukogu fuajees Eesti Kultuurkapitali aastapreemiate pidulik auhinnagala. Hoone arhitektuurse lahenduse ja sisekujunduse eest määrati vabariigi valitsuse korraldusega arhitektidele Eero Endjärv, Priit Pent, Illimar Truverk, Mattias Agabus, Kristi Lents ja Hannelore Kääramees riigi kultuuripreemia. Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital andis raamatukogu direktorile Jüri Järsile 2010. aasta tunnustuspreemia. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing nimetas Avakogu juhi tarkvara loomise teadusraamatukogude Aasta teoks, selle autor Rait Agurajuja valiti üldisel salajasel hääletusel ka raamatukogu Aasta kolleegiks.

01.07.2011

Jüri Järs
Raamatukogu direktor